

Odporúčania, inšpirácie pre školy k uplatňovaniu globálnej dimenzie vo vyučovaní – aby žiaci vedeli a chceli byť aktívni pri vytváraní spravodlivejšieho sveta.

V kontexte s cieľmi Národnej stratégie pre globálne vzdelávanie na obdobie rokov 2012 – 2016 sme pripravili pre školy nasledujúce informácie, ktoré im môžu uľahčiť začleňovanie tém globálneho vzdelávania do vyučovacieho procesu.

To, že globalizácia je kľúčovým pojmom, realitou 21. storočia platí v súčasnom období viac ako inokedy. Aktuálne nám najmä médiá v spojení s utečeneckou krízou v Európe dávajú veľa príležitostí na vnímanie globálneho charakteru sveta. V tejto súvislosti je žiaduce, aby školy intenzívnejšie uplatňovali globálnu dimenziu vo vyučovaní, teda spolu so žiakmi uvažovali o vplyve globálneho prepojenia sveta. Cieľom je formovať u nich postoje, ktoré akceptujú potrebu prispieť k väčšej sociálnej spravodlivosti, interkultúrnemu dialógu, prevencii konfliktov a k mieru. Najlepšou platformou pre globálne vzdelávanie sú univerzálne ľudské hodnoty, solidarita a empatia, no tiež spoznávanie, či porozumenie iným kultúram. Žiaci by mali dostať príležitosť uvažovať o tom, že ľudia a krajiny sveta sú čím ďalej tým viac prepojené v rôznych oblastiach – pri výrobe, vo vede, umení, športe, ale aj v ochrane života a sveta pred ekologickými a politickými katastrofami. Globálny uhol pohľadu vo vzdelávaní má vo všeobecnosti predpoklady prispieť k odstráneniu možných obáv z nového alebo nepoznaného, ktoré globalizácia prináša do našich životov. Preto je dôležité, aby sa žiaci naučili rozpoznávať globálne procesy, lepšie porozumieť svetu okolo nás a myslieť ako budúci globálne angažovaní, resp. zodpovední občania.

Existuje veľa možností ako alebo v ktorých predmetoch je možné uplatniť globálnu dimenziu vo vyučovaní a k dispozícii sú aj vhodné (dobré) zdroje a námety ako pomôcky pre učiteľa/lku. Niektoré z nich dávame do pozornosti, uvádzame ich krátke charakteristiky a informáciu o dostupnosti.

1. Najnovšie publikácie – metodiky

Učíme (sa) v globálnych súvislostiach – Globálne vzdelávanie vo vyučovaní predmetu Umenie a kultúra na stredných školách

Metodická príručka poskytuje kompletné vzdelávacie materiály pre učiteľky a učiteľov stredných škôl. Obsahuje sériu 16 aktivít, zostavených za pomoci aplikácie E-U-R metódy (evokácia-vedomenie-reflexia). Aktivity sú ľahko aplikovateľné na vyučovaní, väčšina v čase jednej vyučovacej hodiny. Aj keď sú aktivity cielené na oblasť umenie a kultúra, je možné ich využiť aj v rámci ďalších vyučovacích predmetov (napríklad aktivita č. 6 *Infografika životného prostredia* je vhodná pre geografiu, či environmentálnu výchovu). Navyše sú aktivity v príručke ľahko modifikovateľné a dajú sa využiť aj pri práci so žiakmi na ZŠ.

Afrika: mýty a fakty

Publikácia je určená pedagógom ZŠ a SŠ. Na báze 15 najčastejších mýtov a stereotypov o Afrike predstavuje kontinent z inej perspektívy ako sme zvyknutí. Okrem objektívnejších informácií o Africkom kontinente publikácia ponúka aj inšpiratívne aktivity, ktoré môžu učitelia využiť na viacerých vyučovacích predmetoch ako podnet na diskusiu, či na rozvíjanie kritického myslenia, napr. aktivitu č. 3 *Európsky zápas o Afriku* je možné uplatniť vo vyučovaní dejepisu, geografie i občianskej náuky.

Učíme (sa) v globálnych súvislostiach – Globálne vzdelávanie vo vyučovaní predmetu Občianska náuka na stredných školách

Príručka ponúka pedagógom stredných škôl 14 praktických aktivít využívajúcich E-U-R metódu (evokácia-uvedenie-reflexia) pri ich aplikácii na vyučovaní (občianskej náuky). Autorkami sú aktívne učiteľky z praxe, ktoré každú z aktivít odskúšali, realizovali v triede so svojimi žiakmi, čo dáva predpoklad ich efektívnej využiteľnosti takmer v každej školskej triede. Aktivity sú zamerané aj na v súčasnosti najaktuálnejšie témy, napr. aktivita č. 1 *Migrácia a* aktivita č. 12 *Prečo Bassem teraz býva v Libanone?*, ktoré spracovávajú tému utečencov zo Sýrie.

Uvedené metodické príručky boli vytvorené OZ Človek v ohrození a sú (bezplatne) dostupné na portáloch: www.clovekvohrozeni.sk www.globalnevzdelavanie.sk

2. Internetové portály

Témam globálneho vzdelávania sa venujú viaceré internetové (vzdelávacie) portály. Jedným z nich je európsky internetový portál dostupný vo viacerých jazykoch a aj v slovenskom jazyku www.monda.eu. Je cielený na podporu globálneho vzdelávania pre širšiu verejnosť (napr. pedagógov). Ako sa pri predstavovaní portálu uvádza, jeho cieľom je „návštevníkov uviesť do neraz kontroverzných a komplexných tém, obvykle pokrývaných povrchno, zjednodušene, s množstvom stereotypov či predsudkov, bez schopnosti informátorov (a informovaných) kriticky analyzovať, či rozoznávať príčiny od dôsledkov a naopak. Portál umožňuje návštevníkom z Európskej únie, ale aj mimo nej pozrieť sa na viaceré globálne témy interaktívnym a kreatívnym spôsobom“. Témy kurzov na portáli sú kľúčovými otázkami dnešného sveta, pričom sú komplexne spracované, interdisciplinárne a umožňujú ich prepojenie s lokálnym aj globálnym kontextom. portáli nájdete témy ako Globalizácia, Svetová ekonomika, Ľudské práva, Kritické myslenie, Chudoba, Migrácia, Rodová rovnosť, Občianska spoločnosť atď.

V moduloch sa využívajú rôzne metódy a formy, napr. simulačné hry, rešeršovanie, navodená reflexia, videá, hudba, otázky k nabudeniu diskusie na fóre a ďalšie. Pripravené kurzy/moduly sú vystavané tak, aby sa podporilo pochopenie, kritická reflexia globálneho diania a tiež schopnosť nachádzať alternatívne aktívne prístupy pri interpretácii, komunikácii a riešení problémov.

Pre využívanie modulov je potrebná registrácia.

3. Príklady dobrej praxe zo zahraničia

Ako príklady dobrej praxe dávame školám do pozornosti námety (produkty) z Českej republiky. Okrem toho, že môžu poslúžiť ako inšpirácia, motivácia, či rozšírenie obzoru (skúseností) majú aj výhodu v jazykovej príbuznosti, vďaka ktorej sa ľahko čítajú, adaptujú, či priamo využívajú.

Príručka pod názvom *Prěhod' výhybku nedívej se na svět černobíle – Globální výchovou za spravedlivější svět! Global Literacy for a Fairer World! je cílená pre učiteľov 1. a tiež 2. stupňa ZŠ. Obsahuje jednoduché lekcie, aktivity s potrebným materiálmi, pracovnými listami a odkazmi na externé zdroje, ktoré môžu žiaci využívať pri hľadaní odpovedí na zložité otázky súčasného globálne prepojeného sveta. Podľa autorov okrem globálnej dimenzie vo vzdelávacom obsahu prispievajú aktivity v príručke k rozvíjaniu komunikačných zručností žiakov, napr. čítanie textu s porozumením, diskutovanie, vyjadrovanie názorov, argumentovanie a podobne.*

Príručka je zostavená z príspevkov učiteľov viacerých krajín, ktorí pomáhali vyvíjať a skúšať niektoré z aktivít. V rámci projektu spolupracovali a zdieľali svoje nápady britské, české, poľské a ghanské školy, pričom spolupracovali spôsobom podporujúcim učiteľov v začleňovaní tém o jedle, hlade, obchode a príčinách chudoby do svojho vyučovania, tak:

- aby žiaci pochopili vzájomnú závislosť medzi krajinami a získali predpoklady konať v prospech lepšej/globálnej spravodlivosti,
- aby učitelia boli lepšie informovaní, vďaka čomu dokážu efektívnejšie čeliť mýtom v súvislosti s globálnymi témami a zároveň ich ľahšie začleňovali do svojho vyučovania.

Príručka je zostavená tak, aby jej použitie bolo pre učiteľa čo najjednoduchšie. Každá kapitola je odlišená farbou a má rovnakú štruktúru. Úvodná časť je tvorená 10 všeobecnými globálnymi aktivitami založenými na troch nosných témach – myslenie v globálnych súvislostiach, kritické myslenie a osobná angažovanosť. Všetky aktivity v príručke predstavujú užitočný zdroj nápadov pre učiteľa k tomu, ako u žiakov formovať základy aktívneho občianstva.

S príručkou sa môžete bližšie zoznámiť, inšpirovať, prípadne si ju (bezplatne) stiahnuť na: www.globalnirozvojevzdelavani.cz

Ako konkrétny príklad dobrej praxe, ktorý má predpoklady zaujať učiteľov (a žiakov) je výučba príbehom menovite prístup *Global Storylines – výuka príbehom*. Predstavuje formu vyučovania v centre ktorého je nejaký príbeh súvisiaci s globálnymi témami. Základom prístupu („storylines“), primárne určeného pre žiakov 1. stupňa, je vtiahnutie žiakov do príbehu, ktorý sa stáva osou vyučovania počas dvoch až troch mesiacov. Žiaci si vytvárajú prostredie, hrajú svoje roly v zvolenej komunite. Príbeh kladie pred komunitu problémy a výzvy, ktoré musia jej členovia riešiť. Výučba príbehom využíva prvky dramatickej metódy a umožňuje tak „skúmať“ komplexné globálne témy v bezpečnom prostredí fiktívneho príbehu. Aplikáciou tohto prístupu je možné dosiahnuť väčšiu motiváciu ku učeniu u žiakov, podporovať ich kritické myslenie a chápanie významu spolupráce, správneho riešenia konfliktov a žiaci si „trénujú“ aj prijímanie zodpovednosti za svoj podiel pri rozhodovaní. V neposlednom rade tento prístup prispieva k dobrým vzťahom medzi učiteľom a žiakmi. Príbeh ako súčasť vyučovania je výborným nástrojom pre rozvoj životných zručností žiakov, prináša im zmysluplný kontext vzdelávacieho obsahu. Prístup „storyline“ umožňuje viesť žiakov k aktívnemu občianstvu, pretože „hranie“ príbehu otvára žiakom priestor pre uplatňovanie vlastného vplyvu na situácie. Na ilustráciu uvádzame názvy konkrétnych príbehov:

- Obr od Bodláčí Hory (1. až 3. ročník) – o konflikte a vyrovnávaní sa s odlišnosťou
- Voda, zdroj života (3. až 5. ročník) – o vzájomnej závislosti a udržateľnosti
- Naše pôda, naše plody (2. až 3. ročník) – o vzťahu k pôde, potravinám a obchodovaniu s nimi
- Naše pôda, naše plody (4. až 5. ročník) – pôda, potraviny a o problematike zaberania pôdy

Viac informácií a konkrétne materiály sú uverejnené na www.nazemi.cz/cs/global-storylines

Na doplnenie obrazu o globálnom vzdelávaní v školách uvádzame prístup, resp. príklad z Fínska, ktoré nasmerovalo svoje úsilie v tejto oblasti na podporu globálneho občianstva¹. V tomto kontexte špeciálnu pozornosť venovalo návrhu, formulovaniu kompetencií globálneho občana, medzi ktoré navrhuje zaradiť: globálne etické kompetencie, interkultúrne kompetencie, kompetencie udržateľného životného štýlu, globálne ekonomické kompetencie, globálne občianske kompetencie, kompetencie globálnej zodpovednosti a partnerstva. Tento prístup reflektujú aj aktivity, projekty

¹ Jääskeläinen, L., Repo, T. (eds.): Schools Reaching out to a Global World, What competencies do global citizens need; Finish National Board of Education, 2011.

v školách. Na ilustráciu sme vybrali náhľad na komplexný školský projekt (pre 1. stupeň, vo Fínsku 1. – 6. ročník) s názvom „*Patrí všetkým*“ zameraný na všestranné rozvíjanie kompetencií v oblasti udržateľného rozvoja a globálnej zodpovednosti pomocou rôznorodých aktivít v triedach. Napríklad pri aktivite s názvom „*V tajomnej záhrade*“ žiaci pestovali rastliny a svoje záhradníčenie si porovnávali so žiakmi v škole v Ekvádore. Z recyklovaných materiálov vyrábali bábiky (názov bábiky bol KeKe, čo je fínska skratka pre udržateľný životný štýl) a formou on-line blogu žiaci vyrozprávali svoj vlastný „KeKe príbeh“. Vyrobené bábiky zasielali (vymieňali si) do zahraničia iným školám. Žiaci vyšších ročníkov nadviazali spoluprácu so zahraničnou školou a cez e-twinning si vymieňali listy (v angličtine), v ktorých predstavovali sami seba, svoju školu a krajinu, prípadne uskutočnili aj návštevu.

Posilnenie a podpora globálneho vzdelávania a rozvoj kompetencií globálneho občianstva patrí ku kľúčovým faktorom aj v súčasnej prebiehajúcej kurikulárnej reforme vo Fínsku. Dôležitý je najmä etický aspekt vo vzdelávaní, ktorého hlavným cieľom je okrem iného poskytnúť žiakom možnosti (zdroj) pre porozumenie sveta, akceptovanie iných a prevenciu konfliktov.

http://www.oph.fi/english/current_issues/conferences/education_of_global_citizens

Spracovala: PhDr. Ľubica Bizíková